

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

září 2024

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

asi není příliš mnoho dalších oblastí, ve kterých je tak daleko od slov k činům, jako je právě ochrana přírody a životního prostředí. Kolik knih, metodik, hodnotících zpráv a doporučení již bylo sepsáno. Kolik přednášek, seminářů a konferencí se již uskutečnilo... a kolik se toho fakticky vykonalo. Jeden aby pohledal. Když přijde na lámání chleba, většinou vítězí lidská pohodlnost, politické body nebo svoboda podnikání a volný trh. Už pěknou řádku let se mimo jiné mluví o tom, že jedním z nezbytných dílků skládačky s názvem řešení klimatické krize musí být proměna našeho stravovacího systému směrem k více rostlinnému jídelníčku, neboť produkce živočišných potravin za sebou zanechává extrémně vysokou uhlíkovou stopu. Mohla by to být dobrá zpráva, neboť by se na této proměně mohl svým dílkem účastnit každý z nás. A kromě pomoci planetě by pomohl i svému zdraví (svoji peněženke etc.). No jenže... Dobrovolnost v těchto záležitostech příliš nefunguje a zkuste někomu shora sáhnout na jeho řízek. Dopadnete třeba jako pořadatelé posledních olympijských her. Ve snaze o udržitelnější olympijské menu byli zostuzeni před celým světem samotnými sportovci, kterým alternativní strava prý příliš nevoněla (viz [zde](#)). To v naší zemi jsme v úvahách o podobách hromadného stravování o poznání dále. Když se po dlouhých desetiletích podaří protlačit alespoň dílčí změny v předpotopních spotřebních koších v rámci školních jídelen, objeví se samozvaní žurnalisté, kteří vše označí za nehorázné plýtvání. Zdravější pokrmy totiž stejně skončí v koši, protože je rozmazlené děti nebudou jíst (viz [zde](#)). A co teprve, když nová vyhláška snižuje i množství glutamátu, kterým naše děti prosypáváme. To je pravá pohroma. Protože bez polotovarů samozřejmě žádná kuchařka nezvládne kvalitní jídlo uvařit.

Z obsahu tohoto čísla:

Ovce pod dráty zaujaly média.....	2
Chceme v jižních Čechách vyspělou.....	2
Náš vztah k vosám jako odraz našeho....	3
Rozchodníkovec velký.....	4
Ekošpeky - 12. (Pivní) nápojové.....	5
Objevy detektiva Ledňáčka.....	6
Vřetenuška kozincová.....	7
Večer s dokumentem - 127. díl.....	8
Pozvánky - září 2024.....	9
Komunikační průvodce ochranou.....	10
Zářijové květy Jirky Wagnera.....	11
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	12
Letní kosení v ptačím parku u Zbudova..	13
Přijďte na další Veget Fest.....	14

Foto Roman Szpuk

Přejeme hezké dny přicházejícího podzimu, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Ovce pod dráty zaujaly média

V [minulém čísle](#) časopisu jsme představili netradiční pilotní projekt údržby vegetace pod elektrovedy za využití pastvy speciálním plemenem ovcí. Ten běží již několik týdnů v prostoru bývalého vojenského tankodromu u obce Drhovle na Písecku. V srpnu se na lokalitě uskutečnila schůzka pro média. Ta měla za cíl nejen přiblížit tento konkrétní počín, ale také upozornit na některé problematické způsoby údržby těchto ploch.

Na místě byly natočeny reportáže do zpravodajství [České televize](#), [TV Nova](#) a na platformu [Stream](#). Přibýly také tematické články na mnoha zpravodajských webech: např. [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#). I když mediálně přitažlivé ovce určitě vyvolávají zaslouženou pozornost, stěžejní je v těchto snahách zejména upozornit na mnohdy diametrálně odlišné přístupy k údržbě ploch pod dráty.

Foto Eva Hadová

V reportážích se tak objevilo i porovnání lokalit ošetřovaných šetrnějším způsobem (např. kráčivým bagrem) oproti ekologicky destruktivnější metodě frézování, která na plochách odstraňuje i bylinné patro a způsobuje oživení substrátu a rozvoj expanzivních druhů flóry.

Velké mediální pokrytí by mohlo téma zviditelnit nejen u široké veřejnosti, ale i u zástupců energetických subjektů, kteří zadávají práce na údržbě lokalit pod elektrovedy a jsou tak klíčovými hráči v budoucím vývoji nezanebatelně velkého dílku české krajiny. Podobné

kampaně jsou také hezkou ukázkou toho, jak může dojít oboustranně prospěšnou spoluprací k tematickému průniku mezi technologiemi a ochranou přírody.

Zatímco některé iniciativy (např. [Příroda pod dráty](#)) téma poprvé teoreticky uchopily a pomohly ho dostat do oblasti zájmu, konkrétních výsledků může být nyní dosaženo právě prostřednictvím podobných „ukázkových“ projektů, které alternativní přístupy přenesou i na další plochy. -jj-

Překopávky

Chceme v jižních Čechách vyspělou dopravu?

V Jihočeském kraji je velkým tématem silniční doprava. Stavějí se dálnice D3 a D4, stavějí se obchvaty měst, všichni chtějí lepší krajské silnice, lepší komunikace ve městech, okruhy nebo propojení apod. V pořádku, ale nezapomnělo se přitom na veřejnou dopravu? Domnívám se, že zapomnělo. Jihočeský kraj má obrovské zpoždění v tzv. integraci dopravy. Zatímco při cestách z Blatné nebo ze Strakonice do Plzeňského kraje je možné využívat výhod předplatného jízdného, platného pro stanovenou dobu a zóny v Plzeňském kraji včetně městské hromadné dopravy v krajském městě Plzni, při cestách na opačnou stranu, do Jihočeského kraje, tyto možnosti chybějí. Je potřeba kupovat jednotlivé jízdenky, maximálně je k dispozici turistická jednodenní celokrajská jízdenka JIKORD plus. A to je málo.

Výhody předplatného jízdného samozřejmě využijí zejména lidé, kteří cestují pravidelně, typicky ekonomicky aktivní při cestách do práce. Předplacené jízdné je pro ně výrazně levnější. Nejde ale jen o cenu. Integrace dopravy by měla znamenat, že se různé druhy dopravy a různé linky doplňují, vzájemně se nepřekrývají, cestující pohodlně přestupuje bez dlouhého čekání na přípoj atd. Ve Strakonici vznikl moderní přestupní terminál autobus – vlak, který zve k přestupování, ale oba dva druhy dopravy, vlaky a autobusy, existují jakoby paralelně, nezávisle na sobě. Cestující přijede autobusem do Strakonice, a vlak na regionální trati do Vimperka jede za více než hodinu. Proč? Strakonice jsou regionální centrum, autobusy a vlaky by se zde měly sjíždět a rozjíždět v určitý čas.

Jižními Čechami prochází rychlíková železniční trať Plzeň – České Budějovice a na ni by měla být navázána i autobusová doprava z menších sídel. Přesto vidíme, že kraj objednává autobusovou dopravu, která dobrému železničnímu spojení přímo konkuruje. Z Písecka, Vodňanska, ale i vzdálenějšího Strakonicka nebo Blatenska zároveň míří do Budějovic autobusové linky, a to přes menší obce. Nebylo by lepší modernizovat železniční tratě, posílit spojení vlakem a budovat regionální přestupní uzly na železnici a lokální obslužnost směřovat k nim? Do Strakonice, do Vodňan? Ve Strakonici již přestupní terminál je, ve Vodňanech by bylo dobré jej u vlakového nádraží vybudovat.

Něco je otázka lepší organizace a informačních řešení, něco otázka dalších investic do infrastruktury. V jihočeské části Šumavy a Pošumaví byly v minulosti vybudovány železniční tratě, které přetrvávají do dnešních dnů a dodnes fungují jako součást dopravní sítě celé oblasti. Byť se význam i intenzita využití regionální železniční přepravy v čase proměňovaly, domníváme se, že tento způsob přepravy nepatří do minulosti, naopak. Šumavské tratě by měly mít větší význam pro přepravu osob a zapojení do systému krajské veřejné dopravy.

Poměrujme se se Švýcarskem, které má i přes hornaté území ještě hustší síť železnic než Česko, a kde je přeprava po železnici na světové špičce přesností, kvalitou služeb i frekvencí spojů. Ve Švýcarsku mají vlaky na všech železničních tratích v obydlené oblasti hodinové taktivity. Cestující přesně vědí, kdy vlak jede, a také, že nikdy nebudou čekat příliš dlouho. V jižních Čechách žádné vyložené turistické trati v neobydlené oblasti na rozdíl od Švýcarska nemáme. Švýcarská kvalita je možná i u nás. I proto jsme připravili petici Za lepší železniční dopravu na Šumavě, kde požadujeme zajistit zkrácení jízdních dob a zavedení hodinového taktu na všech šumavských lokálkách, tzn. na tratích Strakonice - Vimperk – Volary (č. 198), Číčenice – Prachatice – Volary – Černý Kříž (č. 197) a Černý Kříž – Český Krumlov – České Budějovice (č. 194). Petici můžete podepsat i online na webu petice.com [zde](#).

Nechceme dopravně zaostalou automobilovou Evropu, budeme usilovat o dopravně vyspělé Švýcarsko v Čechách.

Ing. Daniel Kunc, kandidát do Zastupitelstva Jihočeského kraje za kandidátku Spolu pro lidi a krajinu

Foto -jj-

Náš vztah k vosám jako odraz našeho vztahu k celé přírodě

Kdo z nás někdy nedostal žihadlo. A i když včela dokáže svůj příbytek hájit mnohem urputněji než vosa a její bodnutí je sakra bolestivější a pro někoho i nebezpečnější, včelám lehko odpouštíme, kdežto proti vosám vedeme v pozdním létě takřka svatou válku. V čem je rozdíl? Je to pouze v našem subjektivním vnímání užitečnosti obou druhů pro člověka. Zatímco včelu máme zařazenou pod pojmy jako pilná, opylující, společenská..., vosa je vnímána jako otravný, neužitečný a agresivní hmyz. Včelu na základě její schopnosti „vyrábět“ med adorujeme do pozice nejprospěšnějšího živočicha na Zemi, i když už je delší dobu známo, že přehnané vytěžování včely medonosné intenzivními chovy je pro krajinu spíše škodlivé. Vosu naproti tomu hubíme mnoha sofistikovanými metodami - topíme v limonádě a mechanicky nebo pomocí chemie likvidujeme hnízda poblíž našich příbytků.

Foto Miloslava Jurášová

Je spousta lidských vlastností, názorů, mýtů a zvyků, které se úspěšně předávají z generace na generaci, aniž by se někdo zamyslel nad tím, jestli to náhodou není úplná blbost. Naše nenávisť k vosám je určitě jednou z takových věcí. A existuje mnoho důvodů, proč bychom vosy měli spíše obdivovat a chránit, než je bezhlavě hubit. Pojdme se na některé z nich podívat blíže.

V první řadě - vosy nejsou a priori agresivními tvory. Vosa útočná, která získala své druhové jméno podle výraznějšího sociálního chování, je pouze jedním z několika druhů vos vyskytujících se na našem území (rozeznáváme podle kresby na čelním štítku). Většina ostatních vos své žihadlo používá jenom

v krajní nouzi, stejně jako např. sršeň. Ta však díky své velikosti budí spíše respekt a člověk se s ní do křížku raději vůbec nepouští. I když ani u ní nemá přehnaná obava své místo. Naši averzi k vosám odnášejí např. i neškodné pestřenky, které si nepoučená část veřejnosti s vosami plete. Při setkání s vosou platí jedno primitivní pravidlo - nechte ji být, nejspíš nechá být i ona vás. Samozřejmě pokud nejste alergik nebo se vám nezamotá pod oblečení nebo do sandálů, ale to už je jiný příběh.

Ač se o tom příliš neví, celá skupina vos i jejich příbuzných jsou významnými opylovači. Pro některé druhy rostlin dokonce účinnějšími než včely. Nesbírají totiž pyl, ale pouze se létají „nažrat“ nektaru, tak toho zjednodušeně řečeno zvládnou více. Druhou významnou vlastností, kterou naší optikou můžeme považovat za prospěšnou pro člověka, je jejich predační schopnost. Ač se dospělé vosy živí nektarem a ovocnými šťávami, pro své larvy loví velké množství drobného hmyzu - toho, jež na našich zahrádkách a polích hodnotíme jako škodlivý. Pokud se v potravním řetězci podíváme do vyšších pater, hmyz velikosti vosy je významnou složkou jídelníčku mnoha druhů ptáků (ano, odtud má včelojed své jméno) nebo např. netopýrů, případně dalších živočichů. Díky všem těmto vlastnostem jsou vosy a jim příbuzné druhy nepostradatelnou složkou přírodní rovnováhy zahrad a dalších ekosystémů.

Co si z toho všeho vzít? Pokud je nechceme mít rádi jen tak, mějme je rádi proto, že jsou výrazně užitečné. Zamysleli jste se někdy nad tím, v jakých situacích se s vosami setkáváme nejčastěji a proč? Stánky se zmrzlinou, zahrádky hospod se sladkými nápoji, letní pohoda na terase s rozkrájeným melounem... Pokud se vosy živí sladkými přírodními šťávami, vemte jed na to, že mají výborný čich. A všechny podobné věci je lákají z velké dálky. Jedinou prevencí proti příliš blízkému setkávání je tedy nedávat jim příliš důvodů vás navštěvovat. A je vcelku logické, že podobným způsobem „fungují“ i všechny ty zákeřné pasti, které jim chystáme. Zde se opět odráží ona pomýlená představa, že snad likvidací vos v našem okolí nějak významně promluvíme do jejich početnosti. Krom toho, že o tohle se starají zemědělci svou chemickou válkou a vlastně k tomu není ani žádný důvod, všemi těmi flaškami s obráceným dnem a nastraženou limonádou jenom lákáme vosy z ještě větší dálky a způsobujeme jim dlouhou a trýznivou smrt v roztoku jejich mrtvých společnic.

Onoho umělého lidského rozlišování druhů živočichů a rostlin na škodlivé a užitečné už bylo myslím dost. Nikdy to k ničemu dobrému nevedlo a pouze to prohlubuje propast mezi člověkem a přírodou, kterou v moderní době kopeme. Zkusme se na jednotlivé složky přírodní říše dívat v širších souvislostech, třeba to budou ty rozhodující střípky mozaiky, které nám scházejí. Náš vztah k vosám zdá se být jedním z ideálních příkladů.

Další informace o jejich prospěšnosti viz [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#). -jj-

Nejen včely jsou dobrými opylovači - květ cukety, foto -jj-

Rozchodníkovec velký (*Hylotelephium maximum*)

V případě této zajímavé a nápadné rostliny z čeledi tlusticovitých (*Crassulaceae*) můžeme být poněkud zmateni jejím českým i latinským odborným názvem. Celkem ještě nedávno se totiž řadila do rodu rozchodník (*Sedum*), z něhož však na základě pozdějších výzkumů byla s několika svými příbuznými vyňata a začleněna do nového rodu *Hylotelephium*. Tvůrci českého názvosloví se ale úplně neshodli, jestli ji také mají přejmenovat, nebo ne. Setkat se nyní lze tedy s pojmenováním jak rozchodníkovec velký (jehož se budu nadále v článku držet), tak i rozchodník velký. Někdy můžeme ve starší botanické literatuře narazit rovněž na název rozchodník největší (*Sedum maximum*), který je bezesporu vhodnější z hlediska přesného překladu, protože adjektivum "maximus" v latině skutečně znamená největší, nikoli velký. Ovšem toto jméno se v češtině neuchytilo, na rozdíl např. od slovenštiny (rozchodníkovec najväčší).

Hlavním územím rozšíření rozchodníkovec velkého je střední Evropa včetně Česka, dále roste také ve Francii, Pyrenejích, v Itálii, na Balkáně a na jihu Skandinávie. U nás se celkově vyskytuje v dosti velkém počtu, ale spíše v sušších a teplejších oblastech, jinde v

Detail květenství, foto Alan Šturm

republiky pak jen rozptýleně až vzácně. Z tohoto důvodu není v tuzemsku považován za ohrožený druh a není legislativně chráněn.

Jedná se o sukulent, což je typ rostliny, která ve ztlustlých částech svého těla (listy nebo stonek) dokáže zadržovat větší zásobu vody pro překonání delšího období sucha. Asi nejznámějšími příklady sukulentů jsou kaktusy, agáve či aloe. Patří sem ovšem též právě zástupci čeledi tlusticovitých - rozchodníky, netřesky, rozchodníkovce. Z tohoto faktu samozřejmě vyplývá, že také rozchodníkovec velký preferuje sušší a osluněné lokality, jakými jsou především skály, sutě a světlé lesní okraje. Ohledně kvality půdy nemá vysoké nároky a stejně tak není vybíravý, ani pokud se jedná o podklad, i když nejraději má silikátový (křemičitanový) substrát. Nalezneme ho ve výškových pásmech od nížin až po stupeň subalpínský.

Rozchodníkovec velký je vytrvalá bylina dorůstající výšky 30-60 cm, výjimečně dokonce 80 cm. Lodyha je přímá, řídce olistěná, přičemž listy jsou dužnaté a většinou vstřícné a zároveň křížmostojné. Rozkvétá postupně v intervalu od července do poloviny září. Jeho květy jsou uspořádané do značně velkých a nápadných květenství, konkrétně jde buď o jednu chocholičnatou latu, nebo chocholík chocholičnatých lat. Kališní lístky květů jsou dužnaté a zelené, korunní plátky mají vejčitý tvar a obvykle žlutobílou barvu, někdy též zelenavou nebo načervenalou. Po odkvětu se objevují plody - drobné měchýřky.

Dříve nacházel uplatnění v lidové medicíně, konkrétně se přikládal na rány jako přírodní dezinfekce, jelikož má antibakteriální účinky. Někdy se rovněž pěstuje v zahradách jako skalnička. V naší přírodě je navíc jedinou živnou rostlinou pro housenky ohroženého modráška rozchodníkového (*Scolitantides orion*).

Tady na Strakonicku sice roste, ale pouze na několika málo místech. Především je to strakonické Podskalí, zejména Velká neboli Havraní skála (423 m n. m.) a stráž Kalvárie. Kromě toho se ještě uvádějí jeho nálezy z Modlešovic, Kapsovy Lhoty a Miloňovic. Vzhledem k faktu, že kvete až do září včetně, je stále hodně velká šance moci se potěšit pohledem na tuto půvabnou rostlinu někde v okolí našeho města, ideálně právě na dobře dostupném Podskalí... **Alan Šturm**

Foto Alan Šturm

Použití zdroje:

- 1) *Hylotelephium maximum* (L.) Holub - rozchodníkovec velký / rozchodníkovec největší, botany.cz
- 2) *Hylotelephium maximum* - rozchodník velký, rozchodníkovec velký, databáze pladias.cz
- 3) Rozchodníkovec velký, cs.wikipedia.org
- 4) RANDUŠKA, D., ŠOMŠÁK, L., HÁBEROVÁ, I.: Farebný atlas rastlín, Obzor, Bratislava 1983.

Ekošpeky - 12. (Pivní) nápojové plechovky

Psali jsme o tom již v samotném úvodu seriálu Nazeleno (viz [Kompost č. 10/2020](#)). Pivo je samo o sobě ekologicky šetrným nápojem, ale na jeho příkladu je možné ukázat, jak hodně záleží na používané obalové aplikaci. Pojdme se na tuto problematiku podívat trochu podrobněji a také s ohledem na chystaný zálohový systém.

Zatímco vratné skleněné lahve jsou tradiční a tou nejlepší volbou s minimální environmentální stopou, již před lety začala do výroby a distribuce tohoto nápoje promlouvat lidská pohodlnost. Je to vidět v samotných obchodech. Zatímco pivo v PETkách se příliš neuchytilo a je spíše symbolem snahy ušetřit, kde se dá, hliníkové plechovky poměrně úspěšně lahvičky válčují. Často se třeba umísťují jako jediná možnost do lednic s chlazenými nápoji. Pro řadového spotřebitele bude pravděpodobně kromě chuti rozhodujícím faktorem právě možnost ušetřit nadbytečnou váhu a nemuset se starat o „pracné“ vrácení lahví. Jako vždy však zapomínáme na to, co tady po nás touha po snadnějším životě zanechává.

Příběh hliníkových plechovek je totiž ukázkovým příkladem toho, jak jsou věci poměrně snadno řešitelné, ale právě byznys a ona zmiňovaná lidská pohodlnost do toho tak trochu sypou písek. Hliník jako obalový materiál má mnoho nesporných výhod. Je lehký, tvárný a dá se poměrně snadno recyklovat s tím, že se výrazněji nesnižuje kvalita suroviny. Na druhou stranu je výroba „nového“ hliníku z bauxitové rudy procesem s výraznými negativními dopady na životní prostředí - je to zejména vysoká energetická náročnost, velká spotřeba

vody a produkce toxických kalů (více viz např. [zde](#)). Jedinou šancí, jak udržet hliníkové nápojové obaly na úrovni relativně šetrného materiálu, je jejich důsledná recyklace a snižování podílu panenského hliníku na výrobě nových obalů. A to je právě ten kámen úrazu. Ačkoli byl ve většině měst zaveden systém sběru kovových odpadů, ze kterých se pak hliník separuje, podíl vysbíraných nápojových plechovek je stále žalostně nízký a většina jich končí ve směsném komunálním odpadu (potažmo na skládkách a ve spalovnách) nebo v životním prostředí. Udává se, že k recyklaci doputuje pouze asi čtvrtina plechovek (viz [zde](#)). I když se ve výrobě nových obalů v maximální možné míře využívá hliníkový recyklát, je jeho množství v oběhu nízké, čehož si všimly i velké pivovary (viz [zde](#)).

Foto -jj-

Co by v této situaci pomohlo? Bohužel nemůžeme spoléhat na disciplínu spotřebitelů, takže jednoznačně uvažovaný systém zálohování PET lahví a hliníkových nápojových plechovek. Je s podivem, i když pochopitelné, jakou štvavou kampaň proti zálohování rozjeli zástupci obalového a odpadového byznysu. A šířiteli se staly zejména obce, které jsou strašeny zvyšováním nákladů na manipulaci s odpady. Výsledkem jsou pochybné platformy, jako např. [nezalohuj.cz](#). To vše dokazuje zejména to, jakým skvělým podnikáním jsou odpady po česku v podání monopolního subjektu EKO-KOM. Tento doposud nezpochybnovaný model je funkční hlavně díky jedné z mála rentabilně prodávaných surovin - vytríděným PET lahvím. Pokud by přešly pod jiný systém sběru, pro odpadáře by to samozřejmě znamenalo finanční ztrátu.

Už se moc nemluví o tom, že hlavní motivací k povinnému zálohování je kromě úlevy přírodě i evropská směrnice, která nám ukládá již v roce 2026 k recyklaci předat 80 % PET lahví a hliníkových plechovek (viz [zde](#)). Také se nikde moc nepíše, že zkušenosti z jiných států, které zálohování zavedly, potvrzují nezpochybnitelné výsledky v podobě dramatického snížení nevytríděných komodit v komunálním odpadu a životním prostředí (viz [zde](#)). A také, že Češi vlastně zálohovat chtějí (viz [zde](#)).

Na závěr je třeba dodat, že nejvíce by situaci samozřejmě pomohlo, kdybychom o odpadech uvažovali již v obchodech a naučili se jejich vzniku předcházet. Ale jak už bylo uvedeno, na spotřebitelskou disciplínu není možné příliš spoléhat; změna bude muset tentokrát přijít shora. To, co bylo uvedeno k hliníku, platí úplně stejně pro veškeré ostatní nápoje stáčené do plechovek, i když právě pivo je surovinou, kde máme velmi snadnou volbu mezi dvěma alternativami s propastným rozdílem v ekologické stopě. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Kdyby se o někom řeklo, že je jako skřivánek, rozhodně by to bylo myšleno jako pochvala. Ukazovalo by to na povahu překypující vervou, věrností, vytrvalostí, odolností... Je to takový typický lidský náhled, že něčí hlas se nám jeví jako radostný a jásavý, jiný nám naopak zní méně příjemně. A podobně hodnotíme i zevnějšek divokých tvorů a jejich chování. Ale tak to zkrátka bývá.

Skřivan je díky tomu u nás ve výhodě. Když se z nebeských výšin ozve zjara poprvé po dlouhých zimních dnech jeho píseň, to je velký svátek. Jeho souvislý zpěv může trvat až půl hodiny nebo i více, obsahuje až 700 různých motivů a může být slyšen i do kilometrové vzdálenosti.

Snad každý má tohohle skromného pěvce rád a přeje mu jen vše dobré. Jak napsal J. V. Sládek v „Selských písních a českých znělkách“ (1889): „... Za tebou se dívá oráč ve tvou výš, - tobě nezávidí zrnko, jež mu sniší!“ Motiv skřivana se objevuje i v mnoha dalších uměleckých dílech a v lidové poezii. K nejvroucnějším textům patří verše Václava Renče, který obdivoval skřivanovu „věž kolmé písň“, na jejímž vrcholu „hřaduje vratké, drobné, zranitelné nic, ta hrudka brázd se srdcem tlukoucím“.

Lze si jen přát, aby se lidská přízeň projevila hlavně šetrnějším hospodařením na polích, tak, aby měli skřivani kde hnízdit, skrývat se a nacházet potravu. Skřivani polní pocházejí ze stepí, potřebují řídký a ne příliš vysoký porost (do 50 cm), pestré prostředí, dostatek hmyzu a semen nejrůznějších rostlin. Tedy to, co až do šedesátých let minulého století bylo na venkově samozřejmostí, ale teď už není.

V minulém čísle jsme si vyprávěli o jejich příbuzných chocholouších, jimž změny prostředí také vadí. Dokonce ještě více než skřivanům. V čem je rozdíl? Chocholouš má rád hodně otevřenou krajinu. Aspoň polovina plochy, kde se pohybuje, by měla být víceméně holá. Tak, jako tomu bylo v jeho původní domovině na místech zdupa-

ných stády, s dostatkem hmyzu a také se zvířecími exkrementy se zbytky nestrávených zrn. Naproti tomu skřivanovi zárůst tolik nevadí, jen nemá být příliš bujný. To už je nyní na zemědělské půdě také vzácné.

Hodně se hnojí a je to na hustotě a výšce osení nebo trav znát. A co hlavně: plevele jsou chemicky hubeny, hmyz také, a když se připočte těžká technika, zástavba, zalesňování na některých nevhodných místech, zesílená predace, lov na mnohých zimovištích a jiná nebezpečí, není to už pro skřivany a jiné polní druhy příznivé. Projevuje se to dlouhodobým snižováním stavů (viz např. ve vědecké studii [zde](#)), a to i přes skutečnost, že se skřivan objevuje i jinde než na polích a loukách – mj. na výsypkách po těžbě nebo dokonce i v rušné Praze.

Foto Neil Smith

Jsou snahy nějak to napravit, a zbývá tedy naděje, že se to

podaří a že to bude už brzy. Podrobně se o jednáních s politiky a se zemědělci, o dosažených opatřeních, o významu petice na ochranu polních druhů atd. hovoří např. v oblíbeném programu ČSO „Ornitolog na drátě“, a sice v [18. dílu](#). Řadu konkrétních doporučení na podporu skřivana najdete na webu ČSO [zde](#). Z nich např. vytváření tzv. skřivánčích plošek (malých nezašetých míst) v ozimech může zvýšit hnízdní produktivitu velmi podstatně. A navíc je právě toto v některých zemích v rámci agroenvironmentálních programů dotováno.

Dalo by se toho říci ještě mnoho, ale na úvod už toho bylo dost a na řadu přicházejí otázky detektiva Ledňáčka:

- Pro dospělé: Je po světě více druhů skřivanů? Těší se i v cizině všeobecné účtě? A kam táhnou na zimu ti naši?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Je to opravdu tak, že na Hromnice, tedy 2. 2., musí skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout? Lidové pořekadlo na tohle téma je dodnes dobře známé, ale zdá se, že neodpovídá dobře přiletu tohoto částečně tažného druhu ze zimovišť.
- Pro rodiny s batolaty: Patří vaše děťátko spíš k „sovám“, nebo ke „skřivánům“? Jestli má ve zvyku vás denně burcovat už za svítání, jste na tom podobně jako dávný autor téhle lidové průpovědky: „Když začne skřivánek povrzávat, nechce se z postele ráno vstávat. Zavrzá ponejprv, probudím se, zavrzá podruhý, obrátím se, zavrzá potřetí, den je bílý: tenkrát už musím vstát, lidé milí!“ A co ještě jiného si naši předkové o skřivánčích říkali? Víte například, jak vnímali jejich zpěv na jaře oráči?

Odpovědi najdete na straně 12.

-ah-

Vřetenuška kozincová

V Nizozemsku se vřetenuškám říká motýli sv. Jana, protože začínají létat kolem 24. června na svátek sv. Jana Křtitele. Také se jim říká „bloeddropje“ neboli „kapička krve“, podle tvaru těla nebo červených skvrn na křídlech. Toto výstražné zbarvení varuje případné predátory před jedovatostí těchto motýlů. Všechna vývojová stádia obsahují ve svých tkáních kyanovodík,

který jim neškodí. Motýli nemusí být vzhledem k chemické ochraně moc rychlí. Vřetenuška kozincová (*Zygaena loti*) na fotce byla na stejném místě v Chanovicích (Plzeňský kraj, okres Klatovy) i druhý den (1. 7. 2024), a tak mi umožnila určit ji do správného druhu. Je velmi rozšířená od nížin do podhůří (není zařazena do žádného stupně ochrany), ale vyhýbá se chladným zalesněným oblastem. Má v oblibě křovinaté stepi, úhory, výslunné svahy a lesní okraje, lesostepi, meze, silniční a železniční násypy a zářezy, kamenolomy, lesní světliny, palouky, xerofilní (suché) louky, extenzivní pastviny a v horách xeromontanní stepi. Létá až do srpna. Navštěvuje hlavně fialově zbarvené květy, např. hvozdíku kartouzku, vičence, chrastavců, hlaváčů, dobromysli, pcháčů, chrp, kozlíku. Vajíčka jsou kladena na živné rostliny: štírovník růžkatý, čičorku, podkovku, kozinec a vičenec ligrus. Larvální perioda trvá od července do června. Přezimujícím stádiem je tedy housenka. Ve stádiu kukly je motýl 2-3 týdny. Kuklí se nízko nad zemí ve vegetaci nebo v suchém stelivu. Ještě je možná zajímavé, že housenky jsou aktivní v noci a ve dne se ukrývají pod trsy živné rostliny ve stelivu nebo v mechu.

Zdeňka Burghout, Eva Legátová

Použitá literatura:

MACEK, J., LAŠTŮVKA, Z., BENEŠ, J., TRAXLER, L.: Atlas Motýli a housenky střední Evropy IV. Denní motýli, Academia, Praha 2015.

MACHAČ, O.: <http://www.naturabohemica.cz/zygaena-loti/> 28. 3. 2024

Večer s dokumentem - 127. díl – Válka se Zemí

„Z našeho přirozeného kosmického domova jsme si vytvořili nepřitele, s nímž zbytečně bojujeme. Nepřitele, kterého nemůžeme porazit, neboť sami jsme jeho neoddělitelnou součástí.“

Jméno profesora Josefa Šmajse pravděpodobně mnohým příliš neřekne. I já jsem se musel lehce dovzdělat a doplnit navíc do slovníčku filozofický pojem evoluční ontologie. Tomuto výkladu současného střetu člověka s přírodou se věnuje dokumentární film *Válka se Zemí*, který byl uveden Českou televizí. I když se nejedná o nikterak přelomový snímek, nabízí poměrně neotřelý pohled na lidskou civilizaci ve vztahu k životnímu prostředí. Odvážuji se dokonce říci, že takový pohled, který v současném diskurzu žalostně chybí, a navíc takový, který by mohl být klíčovým pro změnu našeho směřování.

Dokument se na své necelou hodinu trvající pouti točí kolem jednoho ústředního motivu. Tím je oddělení lidské kultury (v širším slova smyslu) od přírodního prostředí. Film se snaží vysvětlit, kdy zhruba a jakým způsobem k tomu došlo, a koncept evoluční ontologie vysvětluje, že je to prapříčinou probíhající environmentální krize. Pochopení a změna tohoto kurzu je zároveň jedinou možností, jak se vyhnout úpadku / ústupu lidské civilizace, který bude logicky následovat při určité úrovni destrukce globálního životního prostředí.

Film se pokouší postihnout proces, kdy se Země z objektu uctívání tradičních kultur proměnila v předmět zájmu podnikatelů, obchodníků a zápolení o moc. A kořeny nachází hluboké - v samotné podstatě lidského uvažování v dobách, kdy dochází k odklonu směřování lidské společnosti od přírody. Autor nachází podstatné náznaky již v řecké filozofii a prvních monoteistických náboženstvích, kdy od sebe bývá oddělováno myšlení a bytí, k přírodě začínáme zaujímat mechanický postoj a do popředí veškerého dění se dostává samotný člověk a jeho zájmy.

Kořistnický vztah k přírodě však nevznikl svévolně, ale byl důsledkem tzv. útočné adaptivní strategie člověka v rychle se proměňujících podmínkách prostředí a zejména o něco později v období expanze z afrických plání do ostatních koutů Země.

Hnacím motorem všech negativních změn byl a zůstává antropocentrismus, který postupně prorostl do všech myslitelných i nemyslitelných úrovní lidské společnosti (obchodu, politiky, médií, vzdělávacího systému atd.) a je v současné době již zcela přirozeným a nezpochybňovaným pohledem lidí na okolní svět. Naše kulturní (lidské) prostředí již vnímáme jako zcela odtrženou a paralelní realitu toho přírodního a přirozeně tak většinou neregistrujeme, jaké následky má naše každodenní na první pohled neškodné a obyčejné spotřební žití. Přitom naše kultura a naše samotné přežití je plně závislé na přírodě, což jsme ještě doposud nejen nereflektovali, ale ani zdaleka se podle toho nechováme.

Moderní společnost zcela chybně nabyla dojmu, že přírodu poznáváme proto, že jí dokážeme plně technicky využívat. Žijeme však v relativně nepatrně dlouhém období, kdy planetu dočasně sobecky přestavujeme pro krátkodobý a krátkozraký prospěch. Dokument se znatelně obouává do vědy, která podle něj využívá svého značného potenciálu, aby sloužila globální spotřební kultuře a exploataci zdrojů. K příčinám současného okraje propasti přidává profesor Šmajš naši zbytečně velkou úctu k duchovním tradicím, která posiluje antropocentrické vnímání světa.

Co je tedy podle evoluční ontologie lékem na tento stav věcí? Není to nic menšího než hluboká proměna našeho hodnotového žebříčku směrem k opačnému pólu - tedy biofilii; přijetí absolutní nadřazenosti přírody ve všech myslitelných strukturách společnosti. Tento koncept se tedy nezabývá dílčími kroky na cestě k ekologicky šetrnější budoucnosti, ani je nehodnotí. Spíše je přeskakuje a nabízí myšlenku hlubinného přerodu, který by mohl environmentální (i mnohé další) problémy vyřešit zcela jiným způsobem.

Na dokumentu si cením snahy přinést do veřejné diskuze nový a pro mnohé radikální světonázor, se kterým plně souzním. Na druhou stranu bych očekával, že autor konceptu přinese více informací

k ideálnímu uspořádání budoucí společnosti, případně, že poskytne více konkrétních kroků k jeho „plnění“. Z těch se v dokumentu objevuje pouze přijetí ústavy Země a jiných právních forem ochrany globálního životního prostředí. Ty se sice začínají úspěšně, i když velmi ojediněle zachytávají v jednotlivých zeměpisných oblastech, ale zatím chybějí konkrétní pozitivní dopady na ochranu ekosystémů.

Dokument Válka se Zemí je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - září 2024

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

11. strakonický Veget Fest

sobota 21. 9. 2024, III. nádvoří strakonického hradu, 14-19 hod., [facebooková událost](#)

- benefiční festival zdravé výživy, ochrany zvířat a veganství

Doprovodný program:

14:00 – Pohádka o tom, jak bylo dobře - Divadlo Sluníčko (představení pro děti)

14:45 – Jak chrání rostlinná strava proti civilizačním chorobám - Hana Bowyer (přednáška)

16:00 – Glasses up (punkrockové covery v akustickém podání)

17:00 – Individuální výživové konzultace - Hana Bowyer

18:00 – Adolpho tramp (thrash-folk)

V průběhu celého festivalu:

- workshopy pro děti
- informační a prodejní stánky
- benefiční bazárek
- ochutnávky a občerstvení

Vstupné dobrovolné

Farmářské trhy Strakonice

pátek 6. a 20. 9., 12 - 16 hod., Velké náměstí pod radnicí

Pravidelné farmářské trhy pokračují svou podzimní částí. V celkem šesti termínech (do 15. listopadu) budeme mít možnost vybírat z nabídky sezónní zeleniny a ovoce, farmářských potravin, občerstvení a rukodělných výrobků. Vše s kontrolou původu a kvality. Bližší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Pondělní zastavení

PO 9. 9. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami na lékaře Josefa Klostermanna. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Přírodovědný výlet do okolí Zátoně

SO 21. 9. Sraz v 8:47 na železniční zastávce Zátoň. Tam na nás bude čekat šumavský průvodce Josef Pecka (poplatek 100 Kč - až na místě). Projdeme po zpevněných cestách i terénem cca 15 km pralesovitými zbytky lesa podél potoka Hučinky, po svahu Pažení na vrchol Boubína. Zpět po Dlouhém hřbetu na ldinu Pílu k vlaku na zastávku Zátoň-Boubín. Odtud jede vlak např. v 15:04.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci

bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. ČT 5. 9.** si řekneme zážitky z prázdnin a plány na nový školní rok, **ČT 12. 9.** si vyrobíme růžičky z listů.

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, eliska.buckova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Proces vedoucí k vyhlášení CHKO Krušné hory byl zahájen

Pokud vše proběhne úspěšně, měla by vzniknout největší chráněná krajinná oblast v ČR s rozlohou více než 1200 km². Více informací se dočtete [zde](#).

Obnovitelné zdroje překonaly v Evropě ty fosilní

V první pololetí letošního roku dosáhly evropské instalace solárních a větrných elektráren většího podílu než fosilní zdroje (uhelné a plynové elektrárny) - 30 % ku 27 %. Více viz [zde](#).

Třetí pravomocné odsouzení za otravy zvířat

Trest dva roky podmíněně si vyslechl myslivec, který na Příbramsku kladl otrávené návnady a způsobil smrt dvou orlů mořských a dalších dravců. Jedná se o třetí podobný rozsudek v historii ČR. Více se dočtete [zde](#).

Zefektivní se recyklace textilu

Od příštího roku vzniká pro obce povinnost zavést separovaný sběr textilního odpadu. Do ceny nového oblečení má být později začleněn i recyklační poplatek podobně, jako je tomu u elektroniky. Více se dozvíte [zde](#).

Početnost čápů v Česku se zvyšuje

Letošní sčítání odhalilo celkem 837 hnízd, což je o 122 více než v loňském roce. Je to také nejvíce od začátku mapování organizovaného Českou společností ornitologickou počínaje rokem 2014. Více viz [zde](#). -ji-

Literární okno

Komunikační průvodce ochranou klimatu a Green Deal

Do fondu jsme získali před nedávnem tuto unikátní příručku ekopsychologa Jana Krajhanzla. První měsíce po svém vydání byla šířena spíše pokoutně a dosud je oficiálně neprodejná. Důvod? Obava ze zneužití zveřejněných dat velkými hráči fosilního průmyslu a jejich PR zástupci. Text totiž čerpá z nejnovějších českých průzkumů veřejného mínění v oblasti klimatické změny. Možná to někomu může připadat přitažené za vlasy, ale pokud se podíváme na to, která jsou potřeby dekarbonizace zneužívány nejen moderní populistickou vlnou, dezinformátory a také fosilním byznysem, něco na tom přece jenom bude. Jeden příklad za všechny - patrně nejmocnější český uhlobaron Daniel Křetínský je zároveň majitelem mediálního impéria (Blesk, Reflex aj.), prostřednictvím kterého rozsévá strach před konstruktivním řešením klimatické krize desítkami pochybných výstupů (viz [zde](#)).

I když je kniha určena primárně lidem, kteří mají možnost nějakou formou působit na ostatní a informovat je v této oblasti, určitě v ní najdou spoustu zajímavých informací i všichni ostatní. Tedy kromě fosilních byznysmenů. Ale ti už to stejně asi všechno vědí, protože některé poznatky dávno aplikují ve svých snahách dekarbonizaci za každou cenu brzdit.

Co je možné pochválit jako první, je způsob, kterým kniha přechází případnou diskuzi nad klimatickou změnou jako takovou. Její míra a lidský podíl je již mnoho let ověřeným faktem a dalšími pochybnostmi pouze ztrácíme čas na tolik potřebné změny. Jsem rád, že už se nad touto vědeckou jisto-

tou přestává ve veřejných kruzích polemizovat. To však zdaleka ještě neznamená, že by nás to nějak výrazně posunulo v našich snahách klimatickou změnu nějak řešit. Psychologických mechanismů, které za tím stojí, je několik a byly zhusta rozebírány v rámci jiných publikací. Komunikační průvodce tedy popisuje zejména to, jakými konkrétními způsoby je možné prolomit mlčení, ignorování nebo populistický vzdor a šíření strachu před konstruktivními změnami.

Téma dekarbonizace (tedy snižování našich uhlíkových emisí) a Zelené dohody (Green Deal) bylo totiž v posledních pár letech podrobena nemilosrdné zesměšňující kampani, která samotné pojmy degradovala na takřka sprostá slova. Ať již to bylo účelově, z nevědomosti nebo pouze neochoty měnit náš politický a spotřebitelský kurz, jedna věc je jistá. Styl komunikace směrem k široké veřejnosti je třeba v této oblasti výrazně proměnit. Jak? O tom je v několika kapitolách podrobně pojednáno. V úvodu je nejprve nalito čistého vína - Česko, jakožto země s druhými nejvyššími emisemi na hlavu v EU a pevnou vládou fosilní ruky, se pomalu ale jistě stává energetickým skanzenem, který bude jen obtížně následovat nový evropský kurz. Tedy pokud bude dál úspěšně brzdit všechny progresivní kroky, které se jeví jako jediné možné ke zmírnění nastávající krize.

Východiskem pro tento stav v české kotlině je mlčení a nezájem české veřejnosti v kombinaci s individualismem, vírou v technologická řešení a nedůvěrou v regulace „shora“. *„Egoismus, právo dělat si, co chce, žít pro sebe, nevsímat si nikoho a ničeho, nenechat se omezovat a hlavně se nemuset dělit - to je pro mnoho lidí tou svobodou, kterou si nenechají vzít.“* ... *„Mlčení o dekarbonizaci totiž nefunguje. Mediální analýzy ukazují, že o ‚Grýn dýl‘ dnes nejvíce mluví populisté, kteří se snaží roztopit pod dekarbonizací oheň kulturních válek, tak jako v případě války na Ukrajině nebo LGBTQ+. S přímou i nepřímou podporou fosilních ekonomických zájmů stupňují pocity ohrožení, vyhrocují hněv proti všem ‚Bruselům‘ a ‚Grétám‘. Tvrdí, že těm přece nezáleží na běžných lidech, které prý mohou ochránit jen ti, kdo odmítají ‚ideologii‘ změny klimatu a vedou boj proti ‚Grýn dýlu‘.“*

Na druhé straně však proti ignoraci stojí až přehnaná snaha (nebo zoufalství?) lidí z klimatického hnutí, kteří jsou ve svých snahách o zviditelnění tématu mnohdy až příliš urputní a kontraproduktivní. V příručce se tedy dočtete mnoho zajímavých návodů, jak postupovat po konstruktivní střední cestě a jak komunikovat všechna výše uvedená a dnes tolik „nenáviděná“ témata.

I když je kniha výborně napsaná, určitě bude dojem z ní pro mnohé ambivalentní, pro někoho až dráždivý. Já osobně jsem třeba dost kroutil hlavou nad kapitolou, která popisuje statistické rozdělení české společnosti na základě nedávných výzkumů o vztahu k dekarbonizaci. 11 % české populace výzkum označil jako „angažované“ a celých 49 % jako „sympatizující“. Těžko říct, na jakém vzorku obyvatelstva byl takový výzkum prováděn nebo jak moc nekorespondovaly odpovědi se skutečným stavem věcí, ale mé zkušenosti jsou diametrálně odlišné. Nejen, že si myslím, že je realita výrazně horší, odvažují se dokonce tvrdit, že v záplavě každodenních existenčních povinností je pro většinu naší země klimatická změna a s ní spojené nepopulární kroky dosud hluboko pod rozlišovacími schopnostmi. A že na mnoha úrovních nás čeká ještě daleko těžší úkol - dostat tohle téma do zorného pole. O tom jak, je v knize naštěstí psáno také.

Tak ji určitě zkuste, je k dispozici ve fondu Ekopradny při ŠK. -jj-

Záříjové květy Jirky Wagnera

S přicházejícím podzimem už květů ubývá, ale stále jsou. Třeba nenápadné kvítky květinčky zvané hořeček brvitý. Na sušších loukách, na svazích kolem lesů, křovisek, spíš na vápenci. Rostlinka 10-20 cm, kterou v trávě snadno přehlédnete. Ale když se pořádně podíváte, drobných modrých kvítků si povšimnete. Ovšem musíte vědět kde, tato jedno či dvouletá květinčka je už vzácná. Patří mezi ohrožené. Dříve jsem ji vídával při cestě ke kapli Sv. Anny u Horažďovic. Bývala tam docela hojná, ale teď ji tam už nějak nevidám.

Kde ke svému jménu hořeček přišel, je celkem zřejmé: ve srovnání s hořcem je menší, takže zdobnělina hořeček. Hořec odvozen od slova hořký, a to od slova horký = pálivý. Podle hořkého kořene, kdysi jako léčivka. A brvitý? Okraje jeho kvítku jsou členité, obrvené. A pro pořádek: v poslední době je také uváděno jméno této květinčky trličník brvitý.

Léto je v trapu, ale co. Zase se můžeme potěšit zářím.

Foto Jiří Wagner

KONEC LETNÍCH DNÍ.

Na mezi šípky.
V trávě
rosa podzimní.

TOLIK DO VÝŠKY
už slunce nejde.
Sem tam
spadlé oříšky.

V MLHAVU KŘÍK STRAK.

Nebe babího léta
promodrá až pak.

KVÍTEK HOŘEČKU

modrý v trávě.
Podzimní
má podívaná.

TROCHU MRHOLÍ.

Střásám pár žlutých jablek.
Pusto na poli.

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Existuje 14 druhů skřivanů a někde se uvádí i více. Jejich obliba je velká a v některých kulturách je skřivan dokonce pokládán za posla bohů. U nás v ČR žije skřivan polní a lesní a z hor a ze severu sem zaletuje skřivan ouškatý. Skřivan polní byl vyhlášen jako pták roku 2005 v rámci ČSO (pojednání o něm k volnému stažení viz [zde](#)), skřivan lesní byl ptákem roku JOK (Jihočeského ornitologického klubu) 2021-2022 (viz [zde](#)). Skřivan polní táhne z našich krajin na zimu hlavně do západní a jihozápadní Evropy, skřivan lesní do Středomoří.

Víte, že skřivan lesní je některými milovníky ptačího zpěvu ceněn ještě více než slavík? Žije ve světlých lesích, z nichž nejradši má borové na písčitém podkladu. Podobně jako skřivan polní se dokáže ozývat i z velkých výšek (až 150 m!). Zpívá často v noci, což jeho polní příbuzný dělá někdy také, ale u něj je to spíš výjimečné.

- Jak už bylo řečeno v Kompostu [č. 8/2024](#), skřivan má blízkého příbuzného jménem chocholouš, s kterým se dá při pohledu z větší dálky zaměnit. Chocholouš má delší a špičatější chocholku, patrnou i ve chvíli, kdy je složená, má delší zobák, postrádá bílá pera na ocase – ale zato má se skřivanem podobný hlas (viz např. video [zde](#)) i zvyk vznášet se a prozpěvovat vysoko na obloze. Není tažný a ozývá se už na konci zimy. Jak se můžete dočíst např. ve velmi zajímavé a dnes už bohužel skoro zapomenuté knížce Aloise Mikuly „Ptačí svět“ (1975), právě záměna s hlasem skřivana je jedním z možných důvodů, proč podle lidové pranostiky vrže skřivánek už na Hromnice, na samém začátku února. K tomu je potřeba připočítat ještě to, že v době vzniku úsloví mohlo být zrovna období časnějšího nástupu jara. A také byl tenkrát u nás užíván tzv. juliánský kalendář. Podle něj tehdejší druhý únor odpovídal dnešnímu jedenáctému (více viz např. na [webu „Odpovědi“](#)).

- Podle knížky Karla Plicky „Ptáci – naši přátelé“ (1990) volá skřivánek na oráče toto: „Vyjed' synečku, do pole, vyjed', vyjed', vyjed', vyjed'! Jak nebudeš orati, budeš za rok žebrati! Já jsem se díval, díval, díval, jak sedlák voral, voral, voral, na koně volal, volal, volal: vijo, vijo, vijo, vijo, vijo, vijo, hot, hot, hot, hot, čihi, prr!“ **-ah-**

Kresba J. Hošek

Letní kosení v ptačím parku u Zbudova

Pozvánka s názvem „Letní kosení“, zasláná správcem ptačího parku Zbudovská blata Kryštofem Chmelem na naše mailové adresy, přiměla mě i mého muže Vildu k rozhodnutí přiložit tentokrát ruce k dílu. Zatím jsme totiž tenhle nový ptačí park navštívili jen při příležitosti vzdělávacích akcí (viz ohlédnutí v Kompostu č. [12/2023](#) a [6/2024](#) a Vildovy články na „Úložišti“ webu naší ZO ČSOP [zde](#) a [zde](#)), kdežto termíny dobrovolnických prací na jaře a na začátku léta se nám nehodily. A teď je doba dovolených, k tomu výstraha meteorologů... to nás možná moc nebude a každá posila bude potřebná... Bez pastvy nebo sečení by mokřady příliš zarůstaly a nakonec by nebyly pro ptactvo dobrým domovem... Tak tedy dobře, pojedeme...

Vybaveni holínkami, kosou a hráběmi přijíždíme v sobotu 27. 7. 2024 na místo srazu a vyhlížíme další účastníky. Trochu vyblekaní zaznamenáváme jen dva a doufáme, že ještě někdo dorazí dodatečně. Vítáme se s panem Chmelem a dozvídáme se, že někdo nemůže kvůli bolavým zádům, někdo je zrovna někde na prázdninách, atd. atd. Blížíme se k Bezdrevskému potočku, kde je jedna docela velká plocha už posečená a horkým sluncem skoro vysušená. Je totiž doba veder. Kosení se zatím

Foto Kryštof Chmel

odkládá a shrabujeme suchou trávu na kopky, pro které si mají dopoledne přijet koňáci ze Zlivi. Při práci sem tam nacházíme krásně upletená hnízdečka. Nejsou ale od rákosníků. Až na malý otvor jsou ze všech stran uzavřená. Že by myška drobná? Za chvíli v tom budeme mít jasno: jedno z hnízd je myškou ještě pořád obsazené. Ptáci podle pozorování ornitologů hnízdili v porostu také, a právě proto se s kosením čekalo co nejdéle, i když to už bylo potom o to obtížnější.

Skupinka se během několika následujících minut zformovala, je nás nakonec osm. Až na mladíka Kryštofa (v tuhle chvíli už si všichni tykáme), studenta Lukáše a svěže vyhlížející Markétu středního věku sami postarší otrlí veteráni, zkušeně porovnávající vlastní i erární kosy. S Markétou si vybíráme ty nejmenší a řadíme se po bok mužů, aby nás bylo víc. K pasu si zavěšujeme nádoby s brousky, ale vodu si nenabíráme, protože se v ní budeme při sekání brodit po kotníky. Vilda se vesele baví s Mirkem, v němž poznal svého někdejšího spolužáka z VŠZ. Přicházíme k nejbližší tůňce a Kryštof nám všude kolem ní ukazuje bujné porosty zblochanu, ostřice, rdesna, kypreje a jiného vlhkomilného rostlinstva. Dáváme se do práce a jde to jakžtakž dobře, i když už začal pořádný parák.

Asi za hodinu se jdu k autům napít a vidím přijíždět na kole paní, která se hlásí jako Jana ze Zlivi. Vypráví, jak pro nás koupila melouna a nevešel se jí do ledničky. Vzala jej vychladit k tatínkovi a spěchá za námi, dokud je ještě pěkně studený. Přestávka je samozřejmě vítaná, pochutnáváme si ve stínu natažené plachty a bavíme se, jako bychom se znali všichni odjakživa. V zásobě máme ještě ovocný koláč od nás, k pití si můžeme nalévat šťávu z Kryštofova kanystru a připravené je prý i pivo. Slunce se jen výjimečně schovává za mrakem a je už docela vysoko, všichni jsme i při odpočinku celí uříčení, a tak nezbyvá, než si z toho dělat legraci a moc si horko a dusno nepřipouštět. Kosení pokračuje, chlapi jsou obdivuhodně houževnatí.

My s Markétou jsme právě přešly na snazší práci, protože dorazili koňáci. Pomáháme jim plnit žoky a tahat je k cestě. V noci má podle předpovědi pršet a byla by škoda, kdyby se převoz nepovedl včas a něco by zbytečně zmoklo. Pro koně bude tráva z blat vítaným příspěvkem k jídelníčku, mají ji rádi.

Další přestávku věnuje Kryštof malé instruktáži. Usedá na vlastnoručně vyrobenou dřevěnou stolicí a s fortelem na babce naklepává kosu. Ochotně odpovídá na dotazy těch, kdo zatím nemají s tímhle uměním dostatek zkušeností. Kosa vesele zvoní a přivolává nám starším vzpomínky na dětství, kdy jsme jezdili k prarodičům na venkov.

Při práci i v přestávkách se díváme, co kde leze, běhá a létá. Moc druhů ovšem v takhle extrémním počasí nezaznamenáváme. Kromě už zmíněné myšky drobné si zapíšeme káni, poštolku, volavku popelavou, skokana, rosničku, kuňku, potápníka, slunéčko, modráška... víc jsme si nestihli všimnout...

Už není daleko do večera, loučíme se a domlouváme se, kdo může přenocovat ve stanu nebo ráno znova přijet. Je nám pořád ještě dobře a veselo, byl to i přes všechnu námahu hezký den ve výborné partě. Těšíme se na koupání. Pookřála i Petrova fenka německého ovčáka. Byla dnes ve svém kožichu ve výhodě, nebo v nevýhodě? Nejspíš jí bylo i ve stínu ještě větší horko než nám, ale aspoň na ni nešli ovádi...

Nocleh na místě si chystá jen Kryštof a Richard. Někdo ještě pobude a posedí u ohně, někdo už odjíždí nadobro, někdo slibuje zítřejší účast. My s Vildou se chystáme do Budějovic. Osvěžíme se ve Vltavě, přespíme u syna a v neděli se ohlašujeme zase na blatech. Kryštof a Richard jsou už po snídani (dovezla ji Jana a byly prý to pravé hody) a kosí, Vilda se přidává, já jsem dostala za úkol vytahovat včerejší i dnešní posečenou hmotu ze zamokřených

míst blíž k cestě, aby se dala snáz odvážet. Nejde to zrovna snadno, protože hrábě i vidle se hodně zachytávají. Porost byl totiž místy polehlý a špatně se pak kosil, něco zůstalo přirostlé a všechno je to smíchané a nepoddajné. Obdivuju paní z Mydlovar, naši novou posilu. Je poznat, že dělala podobné práce po celý život a umí si na ně zajít. Se svým polovičatým cvikem ze zahrádky se k ní samozřejmě zdaleka nemůžu rovnat.

Dopoledne přijíždí ještě Markéta a zapojuje se do sečení, později už všichni jen hrabeme a kopíme a pochvalujeme si změnu počasí z horkého na příjemné. V noci skutečně zapršelo, tak jak to hlásily „rosničky“, vítr odfoukává hmyz i únavu. Jen si říkám, jak asi budeme v závěru tahat mokrou trávu na plachtách. Je nás dnes jen šest a naložené plachty budou pořádně těžké. Byly to plané obavy - Kryštof to vyřešil s pomocí techniky. Připřáhl plachtu k sekačce s pojezdem a hurá k cestě, jako kdyby řídil poslušného koníka.

O tom jsme mluvili už v sobotu, že ruční dobrovolnické práce jsou šetrné k prostředí a rozhodně velmi vítané, jenže nejisté a při péči o ptačí park jen doplňkové, nedá se nic dělat. Uvažuje se pochopitelně i o pastvě, jenže takové představy jsou zatím jen ve hvězdách. Zatím jsme rádi, že se daří aspoň to nejnnutnější. A že se rodí skupina příznivců, jimž na osudech Zbudovských blat záleží. Jarní práce byly velmi úspěšné (přišlo prý 42 dobrovolníků), osvětové akce také, optimismu zatím nic nebrání. Teď ještě záleží na bahňácích, jak se jim bude vysečené okolí tůnek líbit. To se dozvíme buď z mailu, nebo z internetu (viz např. web ptačího parku ([zde](#)) nebo web Jihočeského ornitologického klubu [zde](#)), nebo při některé další akci – a těšíme se na to. **-ah-**

Zdraví a strava

Přijďte na další Veget Fest, bude co ochutnávat

Pozvánku na 11. ročník oblíbeného benefičního festivalu jste si mohli přečíst na str. 9. To, že akce je hlavně o kvalitním jídle, už je tak nějak známo. Rádi bychom poukázali zejména na to, jak je rostlinná strava rozmanitá a atraktivní a že netrpí žádným z mytizovaných deficitů. Na tomto místě mi tedy dovozte nalákat všechny potenciální návštěvníky k jednotlivým stánkům občerstvovatelů. U některých z nich už víme, na co konkrétního můžeme nalákat. U těch ostatních postačí všeobecná informace k jejich sortimentu - na základě jejich osvědčené účasti na některém z předchozích ročníků. A hlavně - i když je Veget Fest 100% rostlinný, vítání jsou úplně všichni. Bez rozdílů ve stravovacích návycích. Protože jídlo spojuje.

Domácí a fermentované speciality od Ivety

Jednou z občerstvovatelek 11. Veget Festu bude dlouholetá účastnice Iveta Holubová. Ta se specializuje na ryze domácí, dalo by se říci rustikální vaření z lokálních surovin a také na kvašené speciality. Nevěříte, že jídlo může být ultra zdravé a zároveň chuťově vymazlené? Nechte se vyvést z omylu. Na stánku budete moct ochutnat třeba rebarborové kimchi, chleby mazané čochkovoořechovou pomazánkou, kakaofazolové motance, knedlíky plněné ořechy, hrachem a pohankou, dýňové placičky s fermentovanými obilovinami, raw tyčinky. Sladkosti budou navíc slazené pouze ovocem.

Pod Stolem

Strakonická čajovna nabídne nejen klasický čajovníkový sortiment (včetně masaly), ale příhodí také nějakou jednohubku ve formě knäckebrotu a těšit se prý máme i na raw dort.

Zahrada Milčice

Náš dlouholetý zástupce autentické domácí kuchyně s tradičními šlágry, předělanými do čistě rostlinné verze. Kromě výborného chleba s „lososovou“ nebo „vajíčkovou“ pomazánkou ochutnáte zelnici nebo bramborovou placku se sírovcem. Ze sladké kuchyně to budou třeba lívance nebo buchty s mákem a povidly. A to všechno zalité regionálním pivem Březí koza.

Foto -jj-

Veganské večere Strakonice

Neformální uskupení amatérských kulinářů kolem hybatelů alternativní strakonické kultury Jsme Strakonice. Z rukávu budou taženy osvědčené domácí šlágry fast food slané i sladké kuchyně. Hotdogy, burgery, slané quiche i sladké koláče. Konkrétní menu nemáme, ale bude to něco v tomhle stylu a v duchu myšlenky Do It Yourself.

Farmářský obchod Prachatic (Martin Patras)

Z Prachatic k nám zavane vítr daleké Indie, těšit se můžete např. na placky Paratha nebo taštičky Samosa.

Chilli omáčky Palíto

Jistota v případě, že by nevyšlo počasí a potřebovali byste se trochu ohřát. Kromě prvotřídních chilli omáček bude mít na stánku místo i nějaká ta hotovka (a i ta bude „hot“).

Sůl & Řepa

Asi netřeba více představovat. Nicméně konkrétní nabídkou jejich stánku zatím nedisponujeme. Každopádně víme, že pro partu kolem Pavla Drdela nebude rostlinné menu vůbec žádný problém. Přidanou hodnotou budiž snaha o bezezbytkový způsob vaření a nějaké ty zavařeniny jako bonus.

Libchavští chlupáči

Tenhle stánek je pro nás zatím ještě také zahalený tajemstvím. Jde o azylovou zvířecí farmu, která přijede nejen propagovat své svěřence, ale rovněž nabídne nějaké veganské dobroty. Více však v tuhle chvíli nevíme.

Pastvina

Sympaťáci ze Sušice provozující jedlý park a minizoo. Jejich poslední účast na Veget Festu byla zejména ve znamení veganské zmrzliny, ale určitě budou k ochutnání i další dobroty.

Indická restaurace AMA

Česko-indickou dvojici Jáchym Kaplan a Padma Sonar možná budete znát z farmářských trhů. Druhý závan východu a opět od Prachatic.

Espresso Barneo

Na závěr něco, co udrží vaši pozornost a zbystří smysly. Jak jinak než přívěs s prvotřídní kávou. A pro zájemce samozřejmě s rostlinným mlékem.

Tak nezapomeňte - sobota 21. září mezi 14. a 19. hodinou, III. nádvoří strakonického hradu. Určitě přibalte talířek a hrnek, budeme opět usilovat o minimum odpadu. **-jj-**

Ing. Jan Juráš **-jj-**

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Daniel Kunc, Alan Šturm, Zdeňka Burghout, Eva Legátová, Jiří Wagner

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2024

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE